

„Kétség sem fér hozzá, hogy a család és az otthon az, amely által az emberi társadalom legnagyobb erényei születnek, erősödnek és táplálkoznak.”

/Winston Churchill

CSALÁDALAPÍTÁSI SZEMPONTOK A KÖZÉPISKOLÁS KOROSZTÁLYBAN

Állampolgári ismeretek érettségi projekt munka

**Készítette: Kürtös Léna 12. B
Hatvani Bajza József Gimnázium**

2024. május

Tartalom

Bevezetés	3
<i>Tantárgyválasztás indoklása</i>	3
<i>Témaválasztás indoklása</i>	3
<i>Módszertan</i>	3
<i>Hipotézisem, céljaim</i>	4
I. A család fogalma, típusai, funkciói	5
<i>I.1. A család fogalma</i>	5
<i>I.2. A család típusai</i>	5
<i>I.3. A család feladatai</i>	6
<i>I.4. A családon belüli munkamegosztás</i>	6
<i>I.5. A gyermek szerepe a családban</i>	7
II. Családmodellek, családalapítási szempontok Magyarországon	7
<i>II.1. Családmodellek történeti áttekintése</i>	7
<i>II.2. Családpolitika Magyarországon</i>	9
<i>II.3. Összehasonlítás</i>	11
III. Családalapítási szempontok a 21. században	11
IV. A kérdőív elemzése	14
V. Az interjú elemzése	18
VI. Összegzés	20
IRODALOMJEGYZÉK	22
MELLÉKLETEK	25
1. melléklet: A családom családfája	26
2. melléklet: Családtípusok	28
3. melléklet: Interjú Hódsági Júlia pár- és családterapeutával	31
4. melléklet: A kérdőív	34
5. melléklet: Diagramok a kérdőív kérdéseihez	36
6. melléklet: Munkanapló	39

Bevezetés

Tantárgyválasztás indoklása

Tanulmányaim során először a társadalomismeret tantárggyal találkoztam, két évvel ezelőtt, ami hasonló a választott tantárgyamhoz, az állampolgárismeretekhez. Mindig is szerettem volna kipróbálni, hogy milyen is lehet egy kutatás, tesztek kitöltetése, interjú készítése. Amikor az idei tanévben elkezdtem tanulni is, már az első pár óra után tudtam, hogy beleszeretnék vágni ebbe a projektbe.

Témaválasztás indoklása

Projekttem témájának a „*Családtervezés, gyermekvállalás*” témakört választottam. Már egészen fiatalon is fontosnak éreztem a család szerepét, mivel a nagypapám kutatta a családom történetét, családfát készített¹, hogy láthassam egyben az összes felmenőm. Mindig is érdekelt az őseimről szóló történetek, mivel nagyon más életstílust folytattak, és most már azt is látom, hogy a gyermekvállaláshoz, családtervezéshez is teljesen másképp álltak hozzá. A mai családok működéséről családterapeutaként dolgozó anyukámtól szerzett információkra alapozom hipotéziseim nagyrészét.

Módszertan

Írásos dolgozat formájában készítettem el a projektmunkámat, amit kvantitatív felméréssel, egy általam készített interjúval és önkéntes adatközlés keretein belül anonim kérdőívvel támasztottam alá².

A kutatás célcsoportja a 14-18 éves korosztály volt. Az ő véleményüket vizsgáltam a jövőbeli családalapítási terveikről, 2 korcsoportra, 9. és 12. évfolyamra osztva.

A kérdőívből szerzett ismereteimet szerettem volna nagyobb perspektívába helyezni, ezért interjút készítettem Hódsági Júlia pár-és családterapeutával, akit a saját szakmai tapasztalatairól kérdeztem³.

¹ 1. melléklet

² 4. melléklet. Az általam 2024. 02. 05-én összeállított kérdőív.

³ 3. melléklet. Az általam 2024. 01. 30-án felvett interjú.

Hipotézisem, céljaim

A történelem tanulmányozása során gyakran elképzeltem, milyen lehetett abban a korszakban élni, hogy éltek az emberek, a családok a hétköznapjaikat. Amikor elkészült a saját családom családfája, sokat beszélgettünk arról, hogy a családunkat, az őseinket hogyan érintették a különböző történelmi események. A történelem órák és a családi történetek során feltűnt, mennyire különböztek a régi korok családjai a 21. század családjaitól. Nagyon örültem a feladatok nyilvánosságra hozását követően, hogy lesz lehetőségem utána járni a fenti változásokat befolyásoló tényezőknek.

Úgy gondoltam, ahogy változik a család szerepe az évtizedek során, változnak a funkciói is. Kíváncsi voltam, milyen társadalmi és demográfiai változások állnak az évtizedes változások mögött.

A társadalmi változások áttekintése után különösen érdekelt, hogy a kortársaim, a mai középiskolás korosztály hogyan képzelel el ebből a szempontból az életét, hiszen ez alapja lehet a következő évtizedek családképének. Különösen érdekelt, hogy a középiskolai évek alatt hogyan változnak a fiatalok családalapítási preferenciái, és milyen különbségek vannak a nemek között, valamint hogy érzékelhető-e változás négy év alatt a fiúk és a lányok szempontjainak fejlődése között.

Kutatásomhoz ennek megfelelően az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg:

1. A középiskolás fiúk és lányok között eltérés van a tervezett gyermekek számának vonatkozásában.
2. A diákok körében fontos tényező az anyagi biztonság megteremtése a családalapításnál.
3. A vallásosság összefüggésbe hozható a tervezett gyermekek számával.
4. A végzős diákok több szempontot mérlegelnek, amikor jövőbeli családjukról gondolkodnak, mint a kilencedikesek.
5. A továbbtanulási szándék összefüggésbe hozható az első gyermek tervezett születési idejével.

I. A család fogalma, típusai, funkciói

I.1. A család fogalma

Magyarországon az Alaptörvény negyedik módosításával 2013-tól az érvényes családdefiníció a következő⁴: „Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.”⁵

Ugyan a törvény egyértelműen meghatározza, hogy a család házasságon és szülő-gyermek viszonyon alapuló, számos egyéb meghatározása létezik a családnak a különböző szakirodalmakban. Általánosságban elmondható, hogy a család a társadalom legkisebb közössége, akik egy háztartást alkotnak, vérrokonság köti össze tagjait, vagy új családalapítás esetén, párkapcsolat⁶. Bizonyos szakirodalmak családon az együttélő családtagok összességét érti, vagy azoknak a személyeknek az összességét, akik családként határozzák meg magukat⁷. Ez utóbbi definíciók árnyaltabbnak tűnnek a családok sokfélesége szempontjából.

A család funkciói folyamatosan változnak, de alapvető, elsődleges feladata a társadalom továbbélésének szempontjából, a gyermekvállalás.

I.2. A család típusai

A család fogalma összefonódott a házassággal és gyermekvállalással, azonban manapság nagyon sokféle családtípussal, -fajttával találkozhatunk⁸. Azokat a családokat, ahol mindkét szülő együtt él a saját gyermekeikkel, **nukleáris vagy magcsaládnak** nevezzük. A **kiterjesztett család**, nemcsak a szülőket és gyermekeket foglalja magában, hanem a nagyszülőket vagy esetleg oldalági rokonokat is. Vannak az úgynevezett **egyszülős családok**, amikor csak egy szülő él a gyermekekkel, ennek oka lehet válás vagy akár megözvegyülés. Egyes családokban több generáció él együtt, egy háztartásban, ezt **többgenerációs családmódelnek** nevezzük. A **mozaik család**, számomra nagyon különleges felépítésű családmódel, mivel ez lehet két család

⁴ file:///C:/Users/K.%20Farkas%20D%C3%B3ra/Downloads/MK_23_001%20(2).pdf_(elérve: 2024. 04. 18.)

⁵<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/b1a8d0225dae97eeef555d20f85644cfdba413da/letoltes> (elérve: 2024. 02. 10.), Magyarország Alaptörvénye, L) cikk

⁶ Bárti Anna, M. Ribiczey Nóra (szerk.) (2021): Családhatóározó. Open Books, Budapest, 34. o.

⁷ Husz Ildikó (szerk.) (2022): Mi a család? Tanulmányok a család fogalmáról a jelenkori Magyarországon. Akadémiai Kiadó-Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 23-25. o.

⁸ 2. melléklet

egyesülése. Természetesen vannak olyan párkapcsolatok, ahol a gyermekvállalás nem aktuális, mégis egy családot alkotnak, ezek a **gyermektelen családok**.

A mai modern elméletek még tovább gondolják a család sokszínűségét. Számukra családnak számít minden olyan közösség, amelynek tagjai családként határozzák meg magukat.

1.3. A család feladatai

A családnak nagyon fontos feladatai vannak, főleg, amikor gyermeknevelésről van szó. Egy ideális családnak **biztos anyagi és érzelmi háttérrel** kell biztosítania, hogy egészséges, jólműködő felnőtt válhasson a gyermekből. Mivel ez az első kapcsolata a kisbabának, gyermeknek a világgal, a családnak **szocializációs szerepe** is van⁹. Ilyenkor tanulják meg a gyermekek, hogyan kell működniük, viselkedniük a világban. A nemével azonos szülőjétől elsajátítják a viselkedési normákat. A családtagok kapcsolatain keresztül tanulják meg az emberi kapcsolatok sajátosságait. Ezzel összefüggésbe hozható az **értékrend közvetítése** is. Az értékrendek minden családban eltérőek, minden család maga határozza meg az értékrendjét, amit a családba született gyermekek felé is közvetítenek. A **reprodukciós szerep** is felettebb fontos, mivel ahhoz, hogy egy család fennmaradhasson, az utódlás elengedhetetlen¹⁰.

1.4. A családon belüli munkamegosztás

A családi munkamegosztás szükségszerű egy jól működő család életében, ennek több oka is van. Az első, hogy a gyermek a saját családjánál találkozik munkával, megtanulja a munka fontosságát, illetve, hogy azokban az esetekben is meg kell csinálnia a rászabott feladatot, ha nem feltétlenül esik jól vagy van kedve, mivel számítanak rá. A vállalt feladat, például a porszívózás, az egész háztartásra kihat. Fontos továbbá, hogy ezeket a házimunkákat a gyermek életkorának megfelelően kapja. Azzal, hogy megosztják a ház körüli munkákat a háztartásban, a család egyes tagjaira kevesebb teher hárul, valamint több szabadidővel rendelkeznek, mintha egy ember végezné el ezeket a feladatokat.

⁹ Kopp Mária, Skrabski Árpád (2003): A gyermekvállalás pszichológiai és szociális háttértényezői a magyar népesség körében, In: Demográfia. 2003. 46. évf. 4. sz., 383-395. o.

¹⁰ Kopp Mária (2008): Magyar lelkiállapot, Semmelweis Kiadó, Budapest, 45. o.

I.5. A gyermek szerepe a családban

A családon belül szeretném kiemelni a gyermekek szerepét, hiszen az ő érkezésükkel válik egy párból család és a gyermek fejlődésén keresztül sajátítják el a szülők a családi funkciókat. Gyermekvállaláskor a szülők a gyermek érdekeit helyezik a saját érdekeik elé, mivel a születésétől kezdve felelősséggel tartoznak érte. Úgy gondolom, nem csak a gyermek tanul sokat a szüleitől, de a szülők is gyermeküktől. Nagyon sok izgalommal és kalanddal jár a gyermekvállalás, ennek vannak mélyebb és kevésbé mélyebb pontjai, de összességében bármilyen családtípusról beszélünk, a gyermek nagyon sokat adhat a család tagjai számára.

II. Családmodellek, családalapítási szempontok Magyarországon

II.1. Családmodellek történeti áttekintése

A család fogalma az ókortól ismeretes számunkra, de a különböző történelmi korokban nagyon eltérő, hogy mit értünk ezen a fogalmon, és milyen funkciókat tulajdonítunk neki, hogyan látjuk a családtagok szerepét, kapcsolatait. Különösen jelentős a különbség, a fejlődés a gyermekek helyzetét illetően¹¹.

A következőkben irodalmi források, képzőművészeti alkotások és korábbi tanulmányok alapján fogom bemutatni, mi volt jellemző a különböző korok családjaira¹².

Az ókorban a család legfontosabb funkciója a reprodukció biztosítása és az önellátás volt. Az ókori társadalmakban a gyermekek nevelése az anya feladatai közé tartozott, majd általában hétéves koruk után a fiúk apjuk felügyelete alá kerültek. Ekkor már létrejöttek a családok életét befolyásoló intézmények is (például iskola, katonaság, közélet). Szabályozott példa erre a spártai fiúk nevelésének felépítése. Szemtanúi lehetünk ebben a korban annak, hogy a fiúk és a lányok nevelése élesen elkülönült egymástól az alapján, hogy később milyen társadalmi szerepet szántak nekik. Ez jónéhány évszázadon át így is maradt, és ez jelentős különbség a mai korunkhoz képest.

A középkori család fogalma leginkább a mai kiterjesztett család fogalmának felelt meg, sőt még annál is tágabb volt, hiszen szorosan összekapcsolódott a háznép (háztartás, udvartartás, klán,

¹¹ <http://midra.uni-miskolc.hu/document/37539/34600.pdf> (elérve: 2024. 04. 10.)

¹² <https://www.studocu.com/hu/document/eotvos-lorand-tudomanyegyetem/a-tanulas-pszichologiaja/a-csalad-a-csalad/10919299> (elérve: 2024. 04. 10.)

nemzetség) fogalmával, amely a nagyobb, egymással vérségi, illetve függőségi kapcsolatban álló emberek együttélését jelentette. A közös háztartásban élő emberek kapcsolatait nem annyira a vérségi kötelék, hanem az általuk végzett munka rendje határozta meg, melyben mindenkinek meghatározott feladata volt. A közös munka ellenszolgáltatásaként a háztartás minden tagja teljes ellátásban részesült. A városi és falusi háznép életében ugyan voltak különbségek, de mindkettőt a szigorú patriarchális rend szabályozta.

Az ideológiai változások, történelmi események mély nyomot hagynak a a családi élet változásán is. Újkori családmódokról a 16-18. századtól beszélhetünk. Ebben fontos szerepet játszott egyrészt a reneszánsz korában megerősödő polgári réteg, másrészt a reformáció terjedése is, amely megerősítette – többek között – a harmonikus családi élet, a személyes példaadás fontosságát. Létrejött a protestáns egyházak sajátos társadalmi intézménye, a lelkész és családját magába foglaló, új családmód: a protestáns parókia. A sokgyermekes lelkészcsaládokban a feleség férjének segítőjévé vált, s a gyülekezet számára női, anyai feleségi mintaként szolgált.

A 18. századi felvilágosodás már nemcsak családi szinten eredményez látható fejlődést, hanem párkapcsolatok terén is jelentős változásokat hoz. Megjelenik a polgári házasság és a „romantikus szerelem”. Törekednek a férfi és nő érzelmeinek összhangjára, az azonos módon gondolkodásra, a másik fél nagybecsülésének elnyerésére. Természetesen ezekben az időszakokban is megjelennek házastársi konfliktusok, de azokat csak igen ritkán követi válás, főként vallási és gazdasági okokból.

A szülők kötelessége, hogy gyermekeikből derék, eszes, a társadalom szempontjából hasznos embert neveljenek, tehát a reprodukciós funkció egyfajta minőségi gyermekvállalási szemponttal kezd gazdagodni. Kialakulnak a gyermekkel kapcsolatos ünnepek: születésnap, karácsony. Korábban a gyermekek csupán kis felnőttek voltak, de a felvilágosodással megjelenő pedagógiai könyvek (például Rousseau Emile avagy a nevelésről című műve) új megvilágításba helyezik a gyermekkort és a nevelés jelentőségét, lehetőségeit. Ugyanakkor a 18. századi Európában a lakosság nagy része még vidéken élt.

A család változásai a 19. században szemmel láthatóak, amelyek magyarázhatóak a század elején Európa szerte lezajló társadalmi-gazdasági átalakulásokkal és az ezt követő robbanásszerű urbanizációs változásokkal. A magánélet legfontosabb tényezője a család lett. A család szabályozta az életkori és nemi szerepeket, meghatározta a különböző szokásokat és rituálékat, biztosította tagjai védelmét, és ápolta azok kapcsolatait. A zárt, otthonközpontú kiscsalád csak lassan és fokozatosan vált le a nagyobb rokoni, illetve helyi közösségekről. A család számos funkcióval gazdagodott: a gazdaság tartóoszlopaiként garantálta a termelés

folytonosságát, a kultúra átszarmaztatását egyik generációról a másik generációra.

A család 20. századi helyzete igen ambivalensen alakult. A házasságkötés és családalapítás többé már nem örökségre, illetve földtulajdonra alapozódik csupán, hanem a családfő által megszerzett családi bevételre. A házastársak közötti szerelem elfogadott alapja lett a házasságkötésnek. A családon belüli termelés és fogyasztás elkülönülésével, a család egyre inkább a magánéleti intimitás színterévé vált. A családfő elsődleges feladata a pénzkereset, a családtagok anyagi biztonságának megteremtése, a feleségé pedig az otthon belső harmóniájának kialakítása. Az anya a gyerekek első nevelője, feleségként pedig a társasági életben a család kulturális és gazdasági szintjét reprezentálja, és biztosítja annak társadalmi elfogadottságát és rangját. A II. világháború után a nők egyre szélesebb rétegei álltak munkába. Egyre több nő számára válik fontossá a hivatás, a szakmai karrier a család mellett, vagy akár helyette. Az 1960-as évektől felerősödött a női egyenjogúságot hangoztató feminista mozgalmak befolyása. Síkra szálltak a nők gazdasági egyenlőségét, szexuális jogaiért, az abortusz engedélyezésért, a válási törvény megváltoztatásáért. A férfi kizárólagos családfenntartói szerepe csökkent, ugyanakkor a családon belüli munkamegosztásba való bevonódása növekedett (házimunka, gyermeknevelés). Ezek a változások egy sokkal kiegyenlítettebb, egyenrangúbb kapcsolódást tettek lehetővé, és a különböző családi, társadalmi funkciók megítélésében is egységesebb képet teremtettek.

II.2. Családpolitika Magyarországon

Amikor napjainkban a magyar társadalomról beszélünk, előregedő társadalomként említjük. Ez az állapot különféle társadalmi és globális változások következménye. A Rákosi-korszakban egyfajta népszerűség növekedés látható, ez nagyrészt a Rátkó-korszaknak köszönhető. A korszak Rátkó Anna, egészségügyi miniszterről kapta a nevét. A Rátkó-korszakban a gyermektelenség megszüntetésére, gyermektelenségi adót vezettek be, illetve az abortuszt is betiltották Magyarországon. Ezeknek az előírásoknak köszönhető, hogy megnövekedett az újszülöttek száma az országban. Azonban ez a féle növekedés csak ideiglenes volt, mivel már a Kádár-korszakban (1956-89) népesség csökkenés figyelhető meg, ami egészen napjainkig tart. A további csökkenés elkerülése érdekében különféle segélyeket vezettek be Magyarország területén, mint például, 1967-ben bevezetett gyermekgondozási adó (GYES). A GYES-t a gyermek hároméves koráig igénybe lehet venni, apukáknak és anyukáknak egyaránt. A bevezetés idejében egy átlagos női munkabér 40%-át tette ki. Egy kisebb fajta növekedés figyelhető meg, viszont az elvárt termékenységi szinten alul teljesített az ország. Majd 1973-

ban egy újabb népeséspolitikának köszönhetően a családi pótlékot jelentősen megnövelték, valamint kedvezményeket biztosítottak lakásellátás szempontjából a három vagy többgyermekes családok számára, például alacsony bérleti díjas lakásokat. A rendszerváltás népesedési programjában helyet kap az 1985-ben bevezetett gyermekgondozási díj (GYES), illetve 1989-ben jelentősen megnövelték a családi pótlékot, ami bátorította a nőket a gyermekvállalásra. Ezek az intézkedések a biztonságérzetet nyújthattak a fiatalok családtervezése szempontjából. Új intézkedések hatására népesség növekedés indult el, habár csak ideiglenes volt.

A gyermekek számának változása összefüggésbe hozható a házasságkötési hajlam jelentős csökkenésével. Az 1990-es évektől kezdve a nők fokozottan elkezdtek távolodni a házasságkötéstől¹³.

A születések ritkulását meghatározta továbbá a tudatos családtervezés. A család a történelem során jelentős változásokon ment keresztül. Évszázadokon keresztül a hagyományos családmódel volt érvényben. Ebben a családmódelben a férfi a keresőfél, aki eltartja a családot, a nő pedig a házimunkákat intézi, valamint gyereket nevel. Ez a fajta családmódel az első világháború után felbomlásnak indult. Mivel a világháború ideje alatt a férfiak a háborúban harcoltak, a nőknek munkába kellett állniuk, hogy a hátszámot működtetni tudják. Ezzel elkezdődött a női emancipáció, így egy idő után a tanulási lehetőségek is bővültek a nők számára. A tanulás lehetőségeinek bővülésével, egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a nők a karrierjükre, egyre fontosabb pozíciókat töltöttek be a munkahelyeiken, aminek következményeképpen idősebb korban vagy egyáltalán nem vállaltak gyermeket.

A sok változásnak köszönhetően kialakult a modern családmódel¹⁴. Az effajta családmódel szerepkörei változáson mentek keresztül. A nők is dolgoznak, nem csak az otthoni munkákat végzik el és gyereket nevelnek, bár annak ellenére, hogy dolgoznak vagy akár ők tartják el a családjukat, ezek a feladatok sok esetben, továbbra is a nőkre hárulnak. Ezeket a változások az államvezetés is észlelte, ezért manapság a férfiak, apukák is mehetnek GYES-re¹⁵.

A népesség csökkenés okai közé sorolható az egészségügy fejlődése is¹⁶. A gyermekhalandóság aránya alacsony, valamint a felvilágosítás és a fogamzásgátlás is fejlett az ország területén.

¹³ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/gyemekvallasneveles.pdf> (elérve: 2024.02.04) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2012

¹⁴ Csitány-Hock Tamás (2014): Mosolyvárás Magánkiadás, 73. oldal

¹⁵ Makay Zsuzsanna, Spéder Zsolt: Apaság: a férfiak gyermekvállalása és családi szerepei. In Monostori Judit – Őri Péter – Spéder Zsolt (szerk.) 2018: Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 65–82. o.

¹⁶ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/termekenység15.pdf> (elérve: 2024.02.05) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2016.

Magyarországon az abortusz engedélyezett, a törvény szerint 12 hetes korig, valamint a szívhang meghallgatása után¹⁷.

II.3. Összehasonítás

A családalapításhoz az 1960-as évekig, az első lépcsőfok a házasságkötés volt, mivel ez volt az egyetlen elfogadott forma a párkapcsolatok szempontjából. A házasságra egészen fiatalon sikerült sor egy pár életében, így a gyermekvállalás is sokkal hamarabb megvalósult, valamint elvártak számított¹⁸. Az is jelentős és feltűnő különbség, hogy a családoknál sokkal több gyermeket vállaltak a szülők ebben az időszakban, mint a mostani családok.

III. Családalapítási szempontok a 21. században

Az 1980-as évekre jelentősen megváltoztak Magyarországon a családalapítási tendenciák, ami a kutatók figyelmét az okok megismerése felé fordította, a politikusokat pedig ezen változások kezelése felé¹⁹.

Hazánkban 1981-től csökkenő népességszámmal²⁰ találkozunk, csökken a házasságkötések száma, növekszik a válások és a házasságon kívül született gyermekek száma²¹.

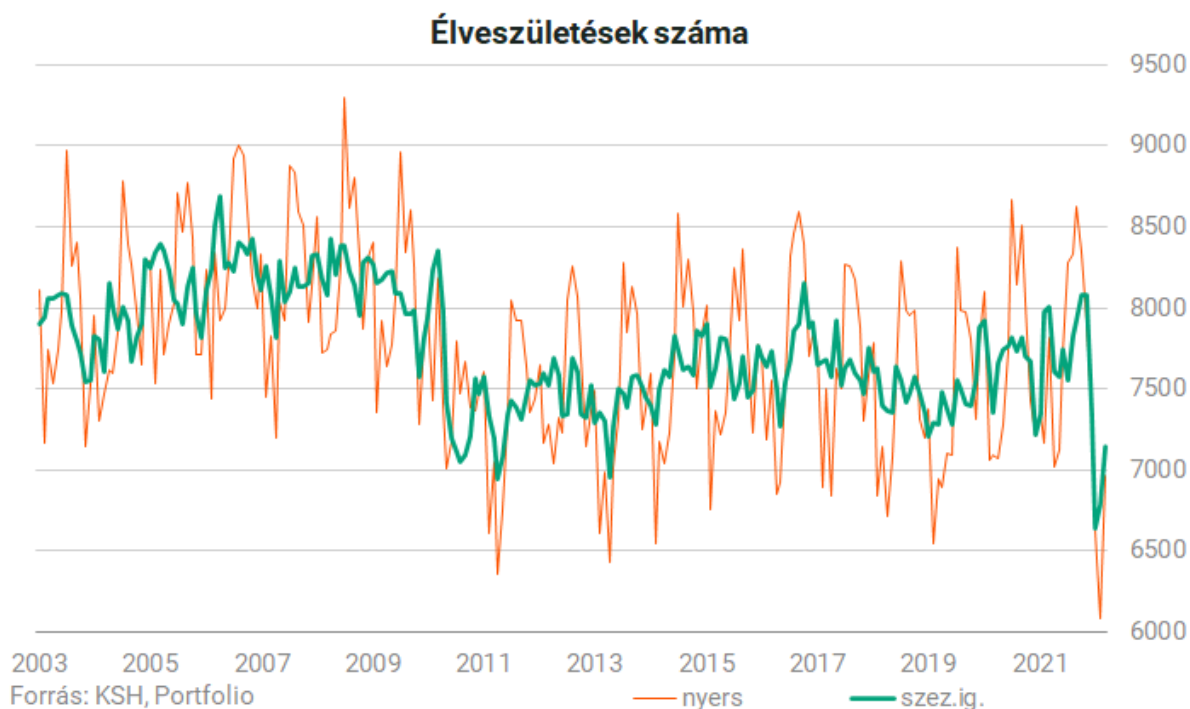
¹⁷ Szretykó György: A jelenlegi családmodell válsága és társadalompolitika, 2010 - Tomka Béla – Családfejlődés I és a 20. századi Magyarországon és Nyugat-Európában, 12. o.

¹³ https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2019.pdf (elérve: 2024.01.29) - Központi Statisztikai Hivatal, Magyarország, 2019.

¹⁹ Központi Statisztikai Hivatal. Gyermekvállalás és gyermeknevelés. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2011., 23. o.

²⁰ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220429/varatlanul-visszaesett-a-szuletesszam-magyarorszagon-541971> (elérve: 2024. 04. 10.)

²¹ <http://xn--csaldterpia-n7ae.com/publikaciok/soosne.pdf> (elérve: 2024. 04. 10.)

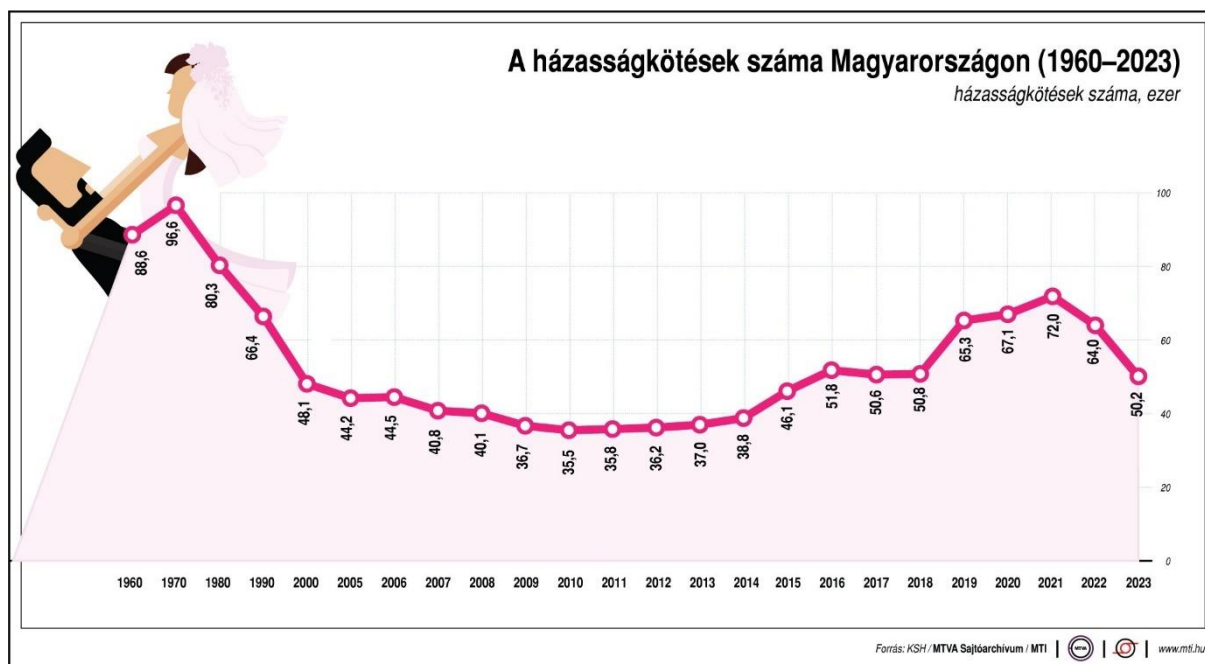
Élveszületések számának alakulása Magyarországon 2003-2021 között²²

Érdekes tény, hogy 2014-től ismét növekszik Magyarországon a házasságok a száma²³, ami valószínűleg a családtámogatási rendszerhez való hozzáféréssel magyarázható²⁴.

²² <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220429/varatlanul-visszaesett-a-szuleteszam-magyarorszagon-541971> (elérve: 2024. 04. 10.)

²³ <https://index.hu/belfold/2024/02/13/hazassag-oekonomus-statisztika-magyarorszagon-europai-unio/> (elérve: 2024. 03. 24.)

²⁴ Acsádi György, Klinger András (2019): A termékenység, a családtervezés és a születésszabályozás néhány kérdése. Állami Számvevőszék: A családtámogatások rendszere Magyarországon, 34. o.

Házasságok számának alakulása Magyarországon 1960 és 2023 között²⁵

Kultúránk ugyan továbbra is a családra épül, de a tradicionális család helyét átvette a nukleáris, vagyis kétgenerációs család²⁶. Egyre kevesebben élnek a hagyományos családmódban, egyre nagyobb az egyszülős családok száma, ami természetesen a gyermekeket is érinti²⁷. Önálló életformaként jelenik meg a szingli életforma, ami az egyén igényeinek központba helyezésével a minél kevesebb kompromisszumot, az önmegvalósítást tűzi ki célul. Míg korábban Magyarországon egyértelmű volt a gyermektelenség elutasítása, mára már egyre elfogadottabb a gyermektelen állapot felvállalása, de egyértelműen tanúi vagyunk annak, hogy az első gyermek születése egyre későbbre tolódik, és sokan az első gyermek megszületése után nem terveznek további gyermeket, így növekszik az egykék száma²⁸.

Általánosságban elmondható, hogy Európában²⁹, a jóléti társadalom nagyrésztében tudatosan terveznek családot a fiatalok, biztos, szerelemben alapuló, időben és tartalmilag is előkészített

²⁵ https://novekedes.hu/hirek/grafikonon-mutatjuk-hogy-alakult-a-hazassagok-szama#google_vignette (elérve: 2024. 03. 24.)

²⁶ Póhr Kitti, Gyenge Nikolett, Komlósi Kálmánné, Karácsony Ilona - Egészségfejlesztés, LX. évfolyam, 2019. 2. szám Pozitív családtervezéssel kapcsolatos ismeretek (Knowledge Of Positive Family Planning)

²⁷ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2012.pdf> (elérve: 2024.02.02) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2015.

²⁸ Kapitány Balázs, Spéder Zsolt: Gyermekvállalás. In Monostori Judit, Őri Péter, Spéder Zsolt (szerk.) 2018: Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 47-64. o.

²⁹ <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf> (elérve: 2024. 04. 10.)

párkapcsolatokban gondolkoznak³⁰. Egyre szélesebb körben jelennek az alternatív családmodellek, például szándékoltan egyszülős család vagy a szülőtársi szövetség.

De továbbra is jelen van a mennyiségi gyermekvállalás jelensége, ami általában kulturális körülmények és jellegzetes szocioökonómiai státusszal jár együtt³¹.

IV. A kérdőív elemzése

A projektem részeként látni szerettem volna, hogy vélekednek a kortársaim, illetve a tőlem pár évvel fiatalabbak. Mivel a kutatómunkám kifejezetten a 14-18 éves korosztályra irányul, így egy olyan kérdőívet állítottam össze³², amit az a Hatvani Bajza József Gimnázium tanulóival tölttettem ki. A kérdőívemet összesen 50-en töltötték ki, anonim módon. Az első két kérdésem a kitöltő adataira (életkor, nem) vonatkozott. Majd feltettem három feleltválasztós kérdést, illetve három önálló választ igénylő kérdést.

1. *Nemed*

A kérdőívemet 37 lány és 13 fiú töltötte ki. Tehát a lány kitöltők aránya jelentősen több, mint a férfi kitöltőké.

2. *Hány éves vagy?*

A kérdőívem készítésekor szerettem volna kicsit szűkíteni a korcsoportokat a jelentősebb, láthatóbb különbség érdekében, ezért döntöttem úgy, hogy kifejezetten a 9. és 12. évfolyamosok válaszait szeretném kiértékelni. Ennek eléréseképpen ezeknek az osztályoknak küldtem el a kérdőíveket. A második kérdésem a nemre vonatkozott, hogy egy kicsivel pontosabb képet kapjak. A 9. évfolyamból 5 fiú és 18 lány, a végzős évfolyam tanulói közül 8 fiú és 19 lány töltötte ki a kérdőívemet.

³⁰ Soósné Kiss Zsuzsanna (2019): A családalapítás útvesztői: az elakadások megelőzése / In: Egészségfejlesztés. 2014.55. évf. 5-6. sz., 26-32 o. - Spéder Zsolt (2019): A hazai termékenységi magatartás nemzetközi összehasonlításban. Doktori disszertáció, Budapest, kézirat, 282 o.

³¹ Kapitány Balázs, Rohr Adél, Spéder Zsolt: A magyar születési kohorszvizsgálat demográfiai kutatási kérdései. In Veroszta Zsuzsanna (szerk.)(2018): Kutatási Konceptió. Kohorsz'18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat. KSH NKI Kutatási Jelentések 100. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 23–35. o.

³² 6. melléklet: Munkanapló

3. *Számodra mik a legfontosabb feltételek a családalapításhoz?*

Amikor a kérdőívet állítottam össze, ez a kérdés érdekelt a legjobban, mivel azt gondoltam, hogy a diákok körében az anyagi biztonság megteremtése fontos tényező lehet. Nagyon kíváncsi voltam a többi lehetőségre is, hogy vajon milyen feltételeknek kell adottnak lenni a gyermekvállaláshoz ennek a korosztálynak. Erre a kérdésre küldött válaszok pozitív csalódásként értek. Mivel nem gondoltam, hogy ennyire egybehangzó lesz a válaszok aránya az anyagi biztonság mellett.

A 9. évfolyamos fiúk fontosnak vélik a megfontolt, átgondolt lépéseket a gyermekvállalás előtt, valamint a megfelelő otthon biztosítását. Ezt annyira lényegesnek találták, hogy néhányan még szigorúbb kritériumokat fogalmaztak meg: nem csak otthonra van szükség, hanem egyenesen egy kertes házra.

A lányoknál a 9. évfolyamon fontos feltétel a megfelelő partner vagy társ, valamint az *elfogadó családi* háttér is. Továbbá válaszukban kitértek arra, hogy számukra fontos az, hogy a megfelelő időben vállaljanak gyereket, amikor már kellően érettek.

A 12. évfolyamnál a fiúk feltételként a stabil pénzügyi háttér mellett külön kiemelték a mentális egészség fontosságát, valamint a megfelelő stabil párkapcsolatot is. Úgy vélem, itt látható a legnagyobb különbség a két korcsoport válaszai közül, mivel a 18 éves fiúk sokkal több szempontot mérlegelnek, már nem csak az anyagi javakat, hanem a családalapításnak az érzelmi oldalát is fontosnak vélik. A válaszok között szerepelt az *érzelmi intelligencia* is. Ez a válasz szintén meglepett. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a fiúk nagyon sokat komolyodnak, érnek a négy év alatt.

A végzős lányok már konkrét érzelmekhez kötötték a családalapítást. Kiemelték a *szeretet*, *bizalom* lényegességét. Ennek a két válasznak a megjelenése különösen fontos, mivel a szakirodalom is ezt a két alapvető szükségletet emeli ki a családalapítás mentális háttéréről. Természetesen legnagyobb arányban a *stabil anyagi háttér*, és a *mentális egészség* válaszokat írták a lányok. Fontosnak tartom kiemelni, hogy megjelent a *karrier* és a *munka* is a lányoknál mint feltétel. Arra számítottam, hogy a fiúknál fog ez a válasz feltűnni, de nagy meglepetésemre a lányoknál igen magas arányba számít a karrier megteremtése a családalapítás előtt. A gimnáziumi évek alatti fejlődés szempontjából tehát lényeges különbség, hogy míg a fiúk esetében az érzelmi fejlődés szembetűnő, addig a lányok esetében a munka, karrier jelenik meg új szempontként.

4. *Felnőttkorodban tervezel gyermeket vállalni?*

Erre a kérdésemre 48 igen és 2 nem válasz érkezett. Kíváncsi voltam a válaszok indoklására is. Az *igen* opció választásakor megkértem a kitöltőt, hogy adja meg, hány gyermeket szeretne vállalni és indokolja is meg.

A 9. évfolyamos fiúk közül mindenki vállalna gyermeket, és egybehangzóan 2-3 gyermeket szeretnének vállalni. Indoklasképp a következő válaszokat adták meg leggyakrabban: „*mi is ennyien vagyunk testvérek*”, „*tapasztalatok továbbadása generációk között*”. A válaszok között megjelenik az aktuális politikai lehetőségek figyelembe vétele, mint például a „*CSOK*” is.

A lányok is hasonlóképp vélekedtek a gyermekszám tekintetében, 2-3 gyermeket szeretnének vállalni. Az ő válaszaikban is megjelenik a testvéri kötelék fontossága, valamint a támogatások felvételének lehetősége. A vérvonal fenntartása, a párkapcsolat továbbélése szempontjából tartják továbbá fontosnak a gyermekvállalást a 9.-es lányok. Az egyik kitöltő így fogalmazott válasza indoklásaként: „*Jó egy családhoz tartozni!*”.

A fiúk a 12.évfolyamon szeretnének gyermeket vállalni, egy kitöltő kivételével egybehangzó válasz született. A fiúk 2 gyermeket szeretnének vállalni kivéve az egyik kitöltőt, aki 4 gyermekes családot szeretne. A kitöltők magas arányban írták indoklásnak a társaság fontosságát, valamint a vérvonal továbbélését. Fontos számukra az, hogy magukból hátra hagyjanak valamit a következő generációban.

Amíg a fiúknál a vérvonal és az örökítés kapta a legnagyobb szerepe, addig a 12.-es lányok általánosságban az érzelmi oldalt emelték ki válaszaikban. Átlagosan 2-3 gyermeket vállalnának. Az ő válaszaikban megjelenik a testvérek fontossága, a teljességérzet, a szeretet és a boldogság amit a gyermekáldás adhat számukra. Megjelennek a saját tapasztalatok a válaszokban: „*A gyermek által adott szeretet felülmúlhatatlan- legalábbis anyukám mindig ezt mondja nekem.*” Az elvárt társadalmi normák is megjelentek válasz formájában, valamint az, hogy „*nincs semmi baj azzal, ha valaki nem szeretne gyermeket vállalni!*”. Összességében ezekből a válaszokból azt a következtetést vontam le, hogy a tanulók gyermekvállalásának számát saját, otthoni tapasztalatok alapján adták meg, mint például a saját testvér számuk.

Ha nem, miért nem?

A **nem** lehetőséget összesen két kitöltő választotta. Az egyik kitöltő így indokolta választát:

„Nem szeretem a gyerekeket, nem hiszem, hogy jó szülő válna belőlem.”. A másik kitöltő a globális problémákat hozta fel indokként, és azt részletezte, hogy szerinte manapság nem érdemes gyermeket világra hozni mivel az nem biztonságos.

5. Szeretnél továbbtanulni?

A kérdőívet kitöltők közül mind az 50 kitöltő szeretne továbbtanulni a későbbiekben. Tehát a továbbtanulási szándék és a gyermekvállalás között nem találtam összefüggést.

6. Vallásosnak tartod magad?

A 9. évfolyamos fiúk közül 3 vallásosnak tartja magát, 2 fő pedig nem. A lányok esetében 8 fő vallásosnak tartja magát, a maradék 10 viszont nem.

A 12. évfolyamon 6 fiút tartja magát vallásosnak, 2 pedig nem. Az évfolyam lányai közül 8-an tartják magukat vallásosnak, 11-en viszont nem.

7. Hány évesen szeretnél gyereket?

Ennél a kérdésnél négyféle opciót adtam meg válaszlehetőségként, a válaszok átláthatósága érdekében. A kategóriák a következők voltak: 20-25 év, 25-30 év, 30-35 év és 35 év+ lehetőségeket. A 9. évfolyamos fiúk közül 2 kitöltő a 20-25 éves közötti lehetőséget választotta, 1 25-30 kora között szeretne gyermeket vállalni, ketten pedig 30-35 éves koruk között.

A kilencedikes lányok közül öten 20-25 koruk között szeretnének családot alapítani, tizenhárman pedig 25-30 éves koruk között. A végzős fiúk közül mind a nyolcan 25-30 éves koruk között szeretnének szülővé válni.

A lányok esetében ez a kérdés nagyon megosztó volt az előzőekhez képest. Hárman a 20-25 opciót választották, hatan a 25-30 éves kor közötti lehetőséget, két kitöltő pedig 30-35 éves kora között szeretne gyermeket vállalni. Egy kitöltő 35 éves kora fölött szeretne szülő lenni.

A válaszokból egyértelműen látszik, hogy a 9. évfolyamosok korábbra helyezik a gyermekvállalás idejét, nemtől függetlenül, bár a lányoknál már megjelenik egy későbbi életkori szakasz.

A végzősök egyértelműen későbbre tervezik a családalapítást. Különösen szembetűnő ez a lányok esetében, ahol megjelenik a 35 év feletti lehetőség is. Ez a tendencia megfeleltethető a családalapítási szempontokról szóló kérdés válaszainak, miszerint a végzősök, különösen a

lányok összetettebb feladatként élik meg a családalapítást. Feltételezhető, bár erre nem vonatkozott a vizsgálat, hogy ekkora a lányok inkább kapcsolják saját személyes életükhöz a gyermekvállalást, ezért több szempontot vesznek figyelembe, ami a nagyobb életkori szórást eredményez.

V. Az interjú elemzése

Hódsági Júlia pár- és családterapeutával személyes beszélgetés folytattunk a munkája tapasztalatairól³³. Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy a családokkal folytatott gyakorlati munkában hogyan jelennek meg a hipotéziseim.

Júlia négy éve dolgozik párokkal és családokkal, páros vezetés mellett. Munkáját szupervízió kíséri, ami azt jelenti, hogy rendszeresen konzultál kiképző terapeutával, akinek tapasztalatait beleépíti a munkájába.

A beszélgetésből kiderült, Hogy Júlia magán- és állami ellátásban egyaránt dolgozik, bár jelentős különbség van a kliensek motivációja között: míg állami, ingyenes ellátásban leginkább küldött vagy kötelezett családok jelennek meg, leginkább valamilyen krízis mentén, addig a magánrendelésen tudatosan átgondolt elakadásokkal jelentkeznek párok, családok. Természetesen a páciensek társadalmi, anyagi helyzete is különböző a kétfajta rendelésben.

Kíváncsi voltam, milyen témákkal jelentkeznek a fiatal párok hozzájuk. Válaszában megjelent az elköteleződés, a közös élet körülményeinek és feltételeinek tisztázása, a családi minták átdolgozása, és a családdá válás folyamatának kísérése. Ezek a témák egybe esnek a kérdőívben feldolgozott válaszokkal, miszerint a családi körülmények, tapasztalatok igen meghatározóak a későbbi családalapításban.

Júlia meglátása szerint a családalapítás ideje változatos képet mutat. Tapasztalatai szerint egyre tudatosabbak a párok gyermekvállalás előtt, egyre több szempontot mérlegelnek. Véleményem szerint ez összefüggést mutathat a pár társadalmi, egzisztenciális és anyagi helyzetével.

A családtervezés során felmerülő szempontok a terapeuta meglátásai szerint nagyrészt lefedik a kérdőívre adott válaszokat. Szerinte az egyéni célok mérlegelése (egyéni karrier, minták folytatásának mérlegelése, nemi szerepek a gyermek gondozásában és a munkába való visszatérés ideje és módja), a társadalmi elvárások és az ökológiai szempontok egyaránt megjelennek a párok szempontjai között.

³³ A teljes interjút 3. melléklet tartalmazza, amely 2024. 01. 30-án készült.

A gyermekvállalást Júlia szerint a személyiségbeli, életútbeli és nemi különbségek egyaránt meghatározzák. Engem a vizsgálatom szempontjából ezutóbbi érdekelt mélyebben. Elmondta, hogy a klientúrájában a nőket inkább foglalkoztatja a gyermekvállalás. Az ő szempontjaik a biológiai nyomásnak való megfelelés, az amiatti aggodalom, a karrierépítés, a saját biztonság, a saját lábón való megállás megteremtése. Ezek a szempontok teljesen megfeleltethetők a végzős lányok által megemlített szempontoknak.

A férfiakat inkább a név és a család továbbörökítése foglalkoztatja, és sokszor úgy élik meg, hogy a gyermek kötöttséget jelent, a szabad élet végét. Ezek a szempontok szintén megjelennek vizsgálatomban a fiúk válaszaiban.

Közös témák szoktak lenni a házasság intézményének szükségessége, az anyagi terhek megosztásának módja, aránya, a családi szerepek vállalása, elosztása. A gyermek körüli teendők komoly nehézséget jelentenek egy fiatal pár számára, és ez az első olyan állomás az életükben, amelyben nem lehet kompromisszumot kötni, ezért a gyermekvállalás sarkalatos kérdést a párkapcsolat fejlődésében.

Júlia kiemelte, hogy praxisában elsősorban a minőségi gyermeknevelésre,- vállalásra lát példát, nem a mennyiségire. Ez szintén tükrözi az általam kapott válaszokat.

Beszélgetésünk végén szóba került a terapeuta saját származási családja. Természetesen ez nem lehet egy tudományos vizsgálat célja vagy eleme, de mivel szintén illeszkedik a diákok által adott válaszokhoz megemlítem. Júlia egy nagyon vallásos családból származik. Mérnök szülei nyolc gyermeket vállaltak, és az édesanyja már nem ment vissza dolgozni az első gyermeke megszületését követően. Tehát esetükben még inkább a régi családmodell érvényesült, miszerint az anya feladati közé tartozott a gyermekek nevelése. Ez azért is nagyon érdekes, mert az ő édesanyja már egyetemet végzett, és ez inkább összefüggést mutatott azzal, hogy a nők nem tanultak tovább.

Összességében elmondható, hogy a pár- és családterapeuta folytatott interjú megerősítette a vizsgálatom során kapott válaszokat, és láthatjuk, hogy a 18 éves korra megjelenő szempontok és dilemmák megjelennek a családalapítás előtt is, tehát nagyrészt kiforrottnak mondhatók.

VI. Összegzés

A projektmunkám megtervezésekor 5 hipotézist állítottam fel, melyeket a kapott adatok alapján az alábbiakban válaszolok meg:

1. A középiskolás fiúk és lányok között eltérés van a tervezett gyermekek számának vonatkozásában.

Az első hipotézisemet részben látom igazolva. A nemek közötti különbség megmutatkozott a kitöltők számának nemi különbségeinél, a családalapítási szempontok esetében, de éppen a tervezett gyermekszám tekintetében nem volt szignifikáns különbség.

2. A diákok körében fontos tényező az anyagi biztonság megteremtése a családalapításnál.

Ez a hipotézis igazolódott mindkét korosztály és mindkét nem esetében, bár a válaszolók sok más szempontot is ugyanolyan fontossággal emeltek ki.

3. A vallásosság összefüggésbe hozható a tervezett gyermekek számával.

A magukat vallásosnak valló diákok egyértelműen állást foglaltak a gyermekvállalás mellett. Összességében elmondható, hogy korábban tervezték a gyermekvállalást társaiknál, de a tervezett gyermekek számának tekintetében nem volt jelentős különbség.

4. A végzős diákok több szempontot mérlegelnek, amikor jövőbeli családjukról gondolkodnak, mint a kilencedikesek.

Valóban igazolódott, hogy a végzős diákok több szempontot mérlegelnek a gyermekvállalásnál, mint a kilencedik évfolyamosok. Különösen jelentős a különbség, a fejlődés a fiúk tekintetében.

5. A továbbtanulási szándék összefüggésbe hozható az első gyermek tervezett születési idejével.

Az utolsó hipotézisem nem igazolódott, hiszen minden kitöltő szeretne továbbtanulni, viszont az első gyermek születésének idejét tekintve vannak különbségek a válaszadók között.

Nagyon érdekesnek találtam a projektmunka elkészítését. Betekintést nyerhettem a családtervezés szempontjairól, változásairól Magyarországon. A szakirodalom áttekintése során képet kaphattam a családok életének társadalmi és pszichológiai szempontjairól, amelyek új szemponttal egészítették ki a korábbi érzelmi megközelítésemet.

A kérdőívek válaszainak feldolgozása során megismerhettem a korosztályom gondolatait a családtervezéssel kapcsolatban, és érdekes volt megfigyelni, ahogy a szakirodalom és a közvetlen tapasztalat találkozik.

Úgy vélem, olvasmányaim, tapasztalataim és eredményeim alátámasztják Winston Churchill szavait, melyet dolgozatom alcímének is választottam, miszerint *„Kétség sem fér hozzá, hogy a család és az otthon az, amely által az emberi társadalom legnagyobb erényei születnek, erősödnek és táplálkoznak.”*

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- Acsádi György, Klinger András (2019): A termékenység, a családtervezés és a születésszabályozás néhány kérdése. Állami Számvevőszék: A családtámogatások rendszere Magyarországon
- Bátki Anna, M. Ribiczey Nóra (szerk.) (2021): Családhatározó. Open Books, Budapest
- Csitáry-Hock Tamás (2014): Mosolyvarázs Magánkiadás, Budapest
- Husz Ildikó (szerk.) (2022): Mi a család? Tanulmányok a család fogalmáról a jelenkori Magyarországon. Akadémiai Kiadó-Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest
- Farkas Imre (2012): Pusztáról a Parlamentbe, Farkas Imre, Martfű.
- Kapitány Balázs, Rohr Adél, Spéder Zsolt: A magyar születési kohorszvizsgálat demográfiai kutatási kérdései. In Veroszta Zsuzsanna (szerk.) (2018): Kutatási Konceptió. Kohorsz'18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat. KSH NKI Kutatási Jelentések 100. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest
- Kapitány Balázs, Spéder Zsolt: Gyermekvállalás. In Monostori Judit, Óri Péter, Spéder Zsolt (szerk.) (2018): Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest
- Kopp Mária, Skrabski Árpád (2003): A gyermekvállalás pszichológiai és szociális háttértényezői a magyar népesség körében, In: Demográfia. 2003. 46. évf. 4. sz., 383-395. o.
- Kopp Mária (2008): Magyar lelkiállapot 2008, Semmelweis Kiadó, Budapest
- Központi Statisztikai Hivatal. Gyermekvállalás és gyermeknevelés. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2011.
- Makay Zsuzsanna, Spéder Zsolt: Apaság: a férfiak gyermekvállalása és családi szerepei. In Monostori Judit – Óri Péter – Spéder Zsolt (szerk.) 2018: Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 65–82. o.
- Póhr Kitti, Gyenge Nikolett, Komlósi Kálmánné, Karácsony Ilona - Egészségfejlesztés, LX. évfolyam, 2019. 2. szám Pozitív családtervezéssel kapcsolatos ismeretek (Knowledge Of Positive Family Planning)

- Soósné Kiss Zsuzsanna: A családalapítás útvesztői: az elakadások megelőzése / In: Egészségfejlesztés. 2014.55. évf. 5-6. sz., 26-32. o.
- Spéder Zsolt (2019): A hazai termékenységi magatartás nemzetközi összehasonlításban. Doktori disszertáció, Budapest, kézirat, 282 oldal.
- Szretykó György (2010): A jelenlegi családmodell válsága és társadalompolitika, Budapest
- Tomka Béla (2010): Családfejlődés I és a 20. századi Magyarországon és Nyugat-Európában, Budapest

Internetes források

- <https://index.hu/belfold/2024/02/13/hazassag-oekonomus-statisztika-magyarorszag-europai-unio/> (elérve: 2024. 04. 10.)
- <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/gyemekvallalasneveles.pdf> (elérve: 2024.02.04) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2012
- <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2012.pdf> (elérve: 2024.02.02) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2015
- <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/termekenysegi15.pdf> (elérve: 2024.02.05) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2016
- https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2019.pdf (elérve: 2024.01.29) - Központi Statisztikai Hivatal. Magyarország, 2019
- [file:///C:/Users/K.%20Farkas%20D%C3%B3ra/Downloads/MK_23_001%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/K.%20Farkas%20D%C3%B3ra/Downloads/MK_23_001%20(2).pdf) (elérve: 2024. 04. 18.)
- <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/b1a8d0225dae97eeef555d20f85644cfdba413da/letoltes> (elérve: 2024. 02. 10.)
- <http://midra.uni-miskolc.hu/document/37539/34600.pdf> (elérve: 2024. 04. 10.)
- <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (elérve: 2024. 04. 28.)
- https://novekedes.hu/hirek/grafikonon-mutatjuk-hogy-alakult-a-hazassagok-szama#google_vignette (elérve: 2024. 04. 10.)
- <https://www.studocu.com/hu/document/eotvos-lorand-tudomanyegyetem/a-tanulas-pszichologiaja/a-csalad-a-csalad/10919299> (elérve: 2024. 04. 10.)
- <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220429/varatlanul-visszaesett-a-szuletesszam-magyarorszagon-541971> (elérve: 2024. 04. 10.)

- <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf> (elérve: 2024. 04. 10.)
- <http://xn--csaldterpia-n7ae.com/publikaciok/soosne.pdf> (elérve: 2024. 04. 10.)

MELLÉKLETEK

- 1. melléklet: A családom családfája**
- 2. melléklet: Családtípusok**
- 3. melléklet: Interjú Hódsági Júlia pár- és családterapeutával**
- 4. melléklet: A kérdőív**
- 5. melléklet: Diagramok a kérdőívhez**
- 6. melléklet: Munkanapló**

1. melléklet: A családom családfája³⁴

MESTERSZÁLLÁSI, KUNSZENTMÁRTONI ÉS ÖCSÖDI EGYENESÁGI FELMENŐIM
 AKIKET UNOKAGYENÉNEM, SERES KATALIN, "A PUSZTAI VADÓC" CÍMŰ KÖNYV SZERZŐJÉNEK ÖSZTÖNZÉSÉRE KUTATTAM FEL - FARKAS IMRE

„AZ ŐSI GYÖKEREKRE MINDIG EMLÉKEZEL, MERT AZOK NÉLKÜL TE SEM LÉTEZHETNÉL!”

Készült: 2006-ban

³⁴ Farkas Imre (2012): Pustzáról a Parlamentbe, Farkas Imre, Martfű.

LÉNA ÉS ANDOR CSALÁDFAJA

CSALÁDFÁN SZEREPLŐK ADATAI: SZÜLETÉS HELYE/LAKÓHELY, IDEJE – ELHALÁLOZÁS HELYE/LAKÓHELY, IDEJE; HÁZASSÁGKÖTÉS HELYE/LAKÓHELY, IDEJE

gyerekek: Kúrtós Léna Gyöngyös 2005.08.02 – Kúrtós Andor Gyöngyös 2007.01.02 – **szülők:** Kúrtós István Tiszatúdvár (továbbiakban:T) 1975.12.15 –, ©T/Gyöngyös 2002.03.02, Farkas Dóra T/Marrfő 1978.03.20 – **nagyszülők:** Kúrtós István T1959.05.01 –, ©T1962.02.24, Danku Eszter T1943.06.02 • Farkas Imre Szentcsanak (továbbiakban:M) 1953.05.11 –, ©M/Marrfő 1977.08.06, Gajda Éva Ertelka Szentcsanak/Fábiansébestyén 1955.11.07 – Budapest 2001.10.31

dédszülők: Kúrtós István T1902.03.02 – T1969.03.30, ©T1926.02.11, Boros Nagy Zsuzsanna T1906.06.19 – T1961.05.13 • Danku Károly T1911.05.30 – T1994.05.16, ©T1956.11.26, Vincze Eszter T1916.01.03 – T2007.11.15 • (K)Farkas Imre M1926.05.28 – Mezötúr/M2002.01.20, ©M1949.11.19, (L)Kovács Sarolta M1929.08.13 – Szolnok/M2018.05.03 • Gajda Ferenc Nagyménfőcsanak (továbbiakban:N) 1935.02.16 – Kazincbarcika 1995.07.26, ©Fábiansébestyén 1955, Baranyi Rozália Kiszombor 1932.04.27 – Gyöngyös 2002.02.01 • **nagyszülők:** Kúrtós József T1872.07.19 – T1919.01.21, ©T1890.11.28, B.Molnár Sára T1876.03.14 – T1952.07.15 • Boros Nagy György Tiszatúdvár 1882 – T1966.11.11, ©T1902.11.27, K.Kovács Zsuzsanna T1886.02.19 – T1942 • Danku Mihály T1888.06.19 – T1962.06.17 • Varga Gerzson T1885.02.12 • Vincze István T1879.01.09 – T1943.07.14, ©T1901.11.09, Mátyus Julianna T1926.06.19 – T1985.02.19 • K.Farkas Gábor M1897.02.04 – M1968.01.17, ©M1922.10.23, Gergulics Mária M1902.09.20 – M1989.01.30 • L.Kovács Flórián M1887.05.06 – Szentcsanak/Ócsőd (továbbiakban:O) 1964, ©M1918.05.05, Jordán Lida Ö1898.11.23 – Ö1981 • Gajda Ferenc N1903.06.05 – Dunaharaszti 1983, ©M1940.05.09, Kovács Mária N1914.07.29 – Dunaharaszti 1990 • Baranyi Nagy János Makó 1903.06.08 – 1946, ©Kiszombor 1931.08.18, Szalkai Viktória Makó 1903.09.02 – Budapest 1996 • **széptudók:** Kúrtós József 1843 – T1884.10.30, ©T1871.10.20, Kokovecz Erzsébet 1867 – T1938.11.01 • B.Molnár István 1831 – T1921.02.19, Bata Julianna • Boros Nagy György • K.Kovács Lajos 1867 – T1935.11.26, Bottyán Mária 1867 – T1942.04.27 • K.Danku Sándor, S.Kősa Zsuzsanna 1848 – T1899.02.26 • Varga Gerzson, Kántor Julianna • Vincze Mátyás 1855 – T1929.09.19, Borbély Eszter T1861.12.15 – T1885.01.24 • Mátyus Sándor 1852 – T1915.12.31, ©T1874.11.25, ©Papp Mária T1854.01.21 – T1925.07.06 • K.Farkas Sándor M.1865.11.06, Tiszakürt 1938.04.18, ©K1891.01.14, Kuna Mária Kunszentmárton (továbbiakban:K) 1871.07.22 – M1935.01.27 • Gergulics István K1874.08.15 – M1919.06.10, ©M1893.01.24, Kiss Anna K1879.05.26 – K1951.01.13 • L.Kovács Antal K1842.05.09 – M1924.03.19, ©K1868.05.03, Szaszko Mária K1848.06.20 • M1933.08.10 • Jordán Imre Ö1870.02.27 • Ö1950.12.25, ©Ö1895.11.14, Szűcs Lida Ö1877.07.15 • Ö1951.02.10 • Gajda Ferenc N1876.07.29 – Horvátország/ N1914.11.17, ©N1903.05.23, Morvai Rozália N1884.06.14 – 1934 • Kovács Sándor N1874.12.17 – Fábiansébestyén 1960.05.16, ©N1899.01.14, Kokovecz Erzsébet N1878.10.11 – Fábiansébestyén 1970.02.24 • Baranyi György Makó 1876.04.22 – 1933, ©Makó 1899.01.03, Nagy Eszter Makó 1876.05.02 – 1933 • Szalkai Sándor 1867 – Kiszombor 1946.11.21, ©Makó 1891, Papp Julianna Makó 1874.06.02 – Kiszombor 1935.10.23 (A bizonytalan adatok dollár betűvel írva.)

2. melléklet: Családtípusok

Nukleáris család³⁵

Egyszülős család³⁶

³⁵ <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (elérve: 2024. 04. 28.)

³⁶ <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (elérve: 2024. 04. 28.)

Kiterjesztett család³⁷

Gyermek nélküli család³⁸

³⁷ <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (elérve: 2024. 04. 28.)

³⁸ <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (elérve: 2024. 04. 28.)

Nagyszülős család³⁹

Mozaik család⁴⁰

³⁹ <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (Elérve: 2024. 04. 28.)

⁴⁰ <https://miragemagazin.hu/2023/05/09/a-mai-csaladszerkezetek-6-tipusa/> (Elérve: 2024. 04. 28.)

3. melléklet: Interjú Hódsági Júlia pár- és családterapeutával⁴¹

Állampolgári ismeretek tantárgyból készülő érettségi dolgozatom a családtervezés, gyermekvállalás témakörével foglalkozik. Kíváncsi lennék, hogyan látja egy napjainkban családokkal foglalkozó szakember ezeket a témákat. ebben kérném a segítségét.

1. Kérem, mutatkozzon be! Mióta dolgozik párterapeutaként?

Hódsági Júliának hívnak. 2020-ban végeztem el a Magyar Családterápiás Egyesület alapképzését és ezt követően kezdtem el dolgozni párokkal és családokkal. Főként magánrendelésben dolgozom, de támogatott pályázatok keretében ingyenes ellátásban is találkozom családokkal. Szupervízió mellett végzem tevékenységemet, mely azt jelenti, hogy bizonyos rendszerességgel kiképző szakemberrel konzultálva vezetem az eseteket.

2. Hogyan néz ki egy párterápia a gyakorlatban?

A párterápiás folyamat azt követően indul el, hogy a pár egyik vagy mindkét tagja felkeres egy szakembert, mert segítséget szeretnének kérni valamilyen kapcsolati nehézség, probléma kapcsán. A bejelentkezést követően kerül sor az első személyes találkozásra. A párterápiát Magyarországon többnyire két terapeuta vezeti, tehát páros vezetéssel zajlanak. A folyamat első 1-3 alkalma a terápia bevezető szakasza, melynek során a bejelentkező pár (továbbiakban kliensek) tagjai megismerkednek a terapeutákkal, illetve információt kapnak arról, hogyan zajlik a terápia, illetve, amennyiben kialakul a bizalmi légkör a terapeuták és a kliensek között, akkor elindul a terápiás munka fázisa. Ennek első feladata, hogy a terapeuták támogatásával a párok megfogalmazzák a saját kérdéseiket, céljaikat. A párterápia átlagosan 10-15 alkalomból áll, de ez változhat.

3. Milyen témákkal fordulnak Önhöz a fiatal párok?

A fiatal párok témái változatosak, attól függően, hogy milyen életszakaszban járnak egyénileg, illetve párként. Kérdések merülhetnek fel az elköteleződés kapcsán, a közös

⁴¹ Az általam 2024. 01. 30-án felvett interjú.

élet, annak körülményeinek, feltételeinek kialakítása mentén, különböző hozott családi minták kerülnek egymás mellé, a családdá válás folyamata új életfeladatokat és szerepeket hoz a pár tagjai számára.

4. Mit tapasztal, mikor merül fel egy pár életében a családalapítás?

Ebben a témában is nagy különbségek vannak a párok között, egyre tudatosabban és átgondoltabban, egyre több szempontot mérlegelve döntenek a gyermekvállalás kérdésében. Azt mindenképpen hozzátenném, hogy magánrendelés keretein belül a társadalom egy bizonyos rétegével találkozunk, tehát ezek a megállapítások nem általános érvényűek. A kérdésed inkább a párterápia preventív jellegére utal, ami elsődlegesen a magánellátásban jelenik meg. Az ingyenes ellátásban inkább krízisek kapcsán kerülnek a családok, sokszor küldik vagy kötelezik őket, ami nagyban meghatározza a motivációjukat.

5. Milyen szempontokat mérlegelnek a párok családtervezéskor?

Több szempont jelenik meg a családtervezésnél, az egyéni célok mérlegelése mellett megjelennek a társadalmi és ökológiai szempontok is.

A nálunk megjelenő párok esetében fontos szempontként szokott felmerülni az egyéni karrier lehetősége, aktuális pontja; a származási családokból hozott minták folytatásnak mérlegelése; a nemek felelősség- és szerepvállalása a gyermek gondozásában, nevelésében; a munkába való visszatérés ideje.

6. Vannak különbségek férfiak és nők gondolkodásmódjában családtervezés terén?

Vannak különbségek, melyek valamennyire köthetőek a nemi különbségekhez is, de emellett egyéni személyiségbeli, életútbeli különbségek mentén is alakulnak a motivációk. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a nőket még mindig jobban foglalkoztatja a gyermekvállalás időpontja. Nyomasztja őket a biológiai időzítés gondolata, ugyanakkor szeretnének karriert építeni, biztonságban tudni magukat, megállni a saját lábukon-amihez véleményem szerint nagyban hozzájárul a válások megnövekedett száma.

Fontos témaként szokott előkerülni egy formálódó család esetében a házasság intézményének szükségessége, az anyagi terhek megosztásának rendszere, a családi szerepek vállalása. A gyermek körüli teendők komoly nehézséget jelentenek a pár számára

a többgenerációs családok számának visszaesésével. Így nemcsak segítségtől esnek el, hanem nincs valódi modelljük, nem látnak a környezetükben mintát arra, hogyan változtatja meg az életet egy baba érkezése.

A férfiak egyrésze a nevének, családjának tovább örökítését látja a születendő gyermekében, de sokan a kötöttséget, a szabad élet korlátozását éli meg a családalapításban.

Fontos azonban kiemelni, hogy a családterápia életciklusokban gondolkozik, aminek fontos része, hogy időről-időre továbblépünk új célok felé, új életciklusokba. Amelyik pár ezt nem tudja megtenni (valamelyik tagja például teljesen elégedett a jelenlegi életével, és nem tervez gyermeket), az könnyen a párkapcsolat diszfunkcionálissá válását, esetleg végét jelentheti. A gyermekvállalás, családalapítás kérdése olyan téma, amiben nagyon nehéz kompromisszumot kötni a feleknek.

Összességében elmondhatjuk, hogy inkább a minőségi gyermeknevelés, mint a mennyiségi családtervezés felé mozdul el a társadalom tudatosan tervező része. Kivételt képeznek ez alól gyakran a szigorúan vallásos családok, ahol a gyermeklétszám magasabb szokott lenni.

7. Végül feltennék egy személyes kérdést, ha megengedi. Úgy tudom, Ön nagy családból származik. Elárulná hányan testvérek?

Hét testvérem van. 4 lány és 4 fiú gyermeke van a szüleimnek. Ők mindketten mérnökök, de édesanyám az első testvérem megszületése után már nem dolgozott.

8. Mit gondol, miért döntöttek a szülei több gyermek vállalása mellett?

A szüleim mindketten több testvér között nőttek fel vallásos családokban, és mindketten ezt a mintát követték, közösen döntöttek amellett, hogy nagycsaládot alapítanak. Természetesen egy ekkora családban sokkal több feladat jut a gyerekekre is, és minden hétköznapi tevékenység sokkal nagyobb szervezést igényel.

Köszönöm szépen a segítségét!

4. melléklet: A kérdőív⁴²

Kedves Kérdőívkitöltő!

Kürtös Léna, a Hatvani Bajza József Gimnázium végzős diákja vagyok! Az ötödik érettségi tantárgyammak az állampolgáriismereteket választottam, amihez kutatómunkát végzek. Válaszott témám a családtervezéssel kapcsolatos. Ehhez készítettem kérdőívet hipotéziseim bizonyítására. A kérdésekre adott őszinte válaszaiddal, kérlek, segíts projektmunkám megvalósításában. Együttműködésedet előre is köszönöm!

1. Nemed: NŐ FÉRFI

2. Életkorod:

3. Számodra mik a legfontosabb feltételek a családalapításhoz?

.....

4. Felnőttkorodban tervezel gyermeket vállalni?

IGEN NEM

Ha igen, hányat és miért annyit?

.....

Ha nem, miért nem?

.....

5. Szerinted, miért fontos a gyermekvállalás?

⁴² Az általam 2024. 02. 05-én összeállított kérdőív.

.....

6. Szeretnél továbbtanulni?

IGEN NEM

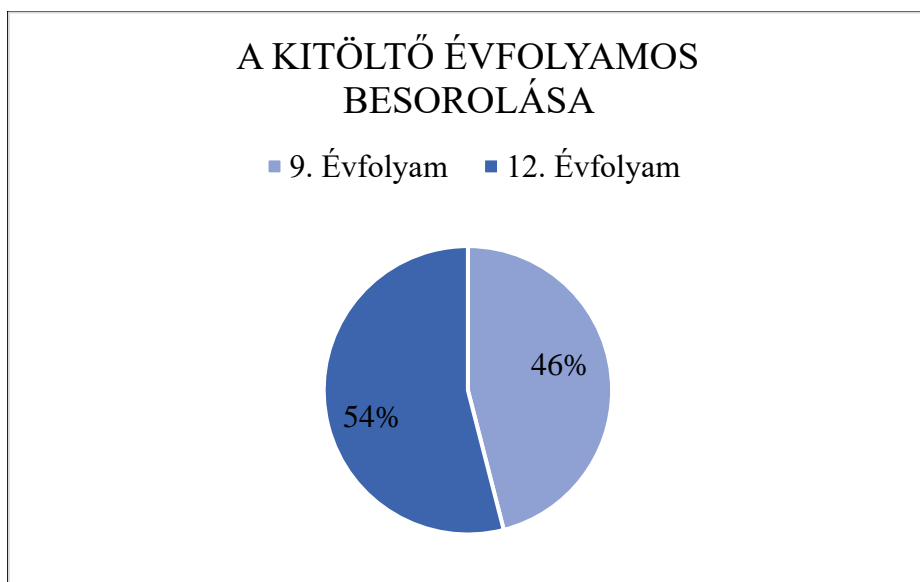
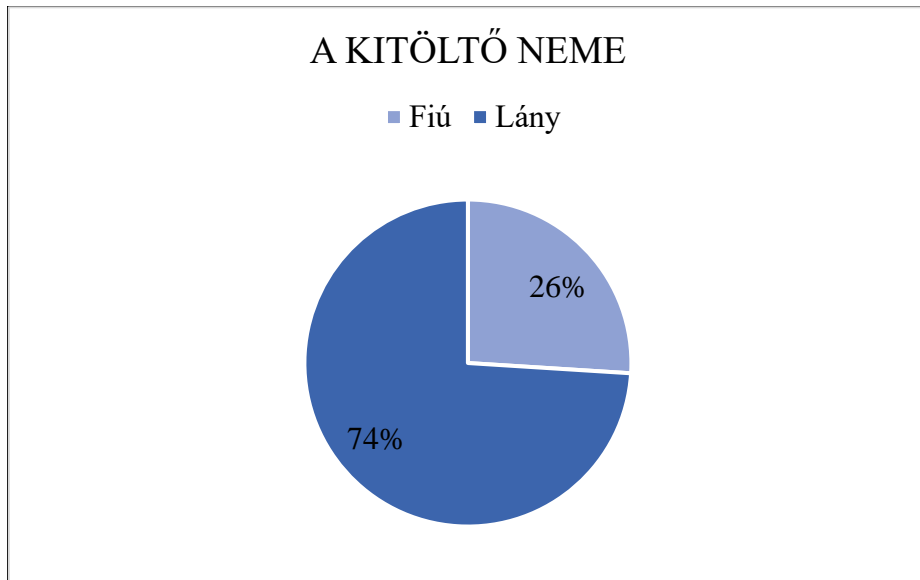
7. Vallásosnak tartod magad?

IGEN NEM

8. Hány évesen szeretnél gyereket?

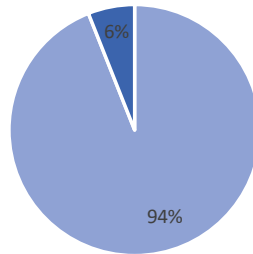
20-25 év 25-30 év 30-35 év 35+ év

5. melléklet: Diagramok a kérdőív kérdéseire

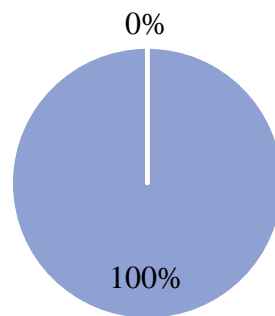
A KITÖLTŐK GYERMEKVÁLLALÁSI KEDVÉNEK ARÁNYA

Igen Nem

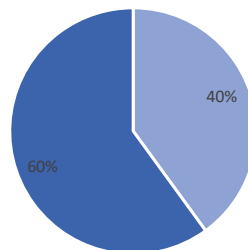
KITÖLTŐ TOVÁBBTANULÁSI SZÁNDÉKA

Igen Nem

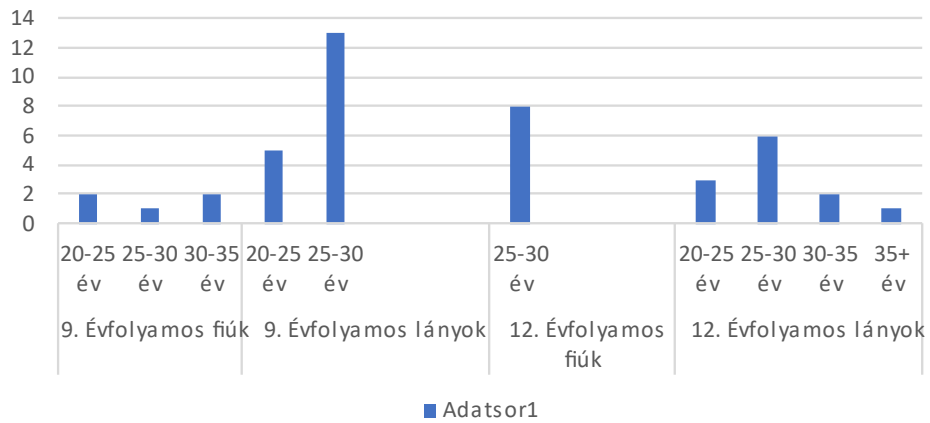

A KITÖLTŐK VALLÁSOSÁGÁNAK ARÁNYA

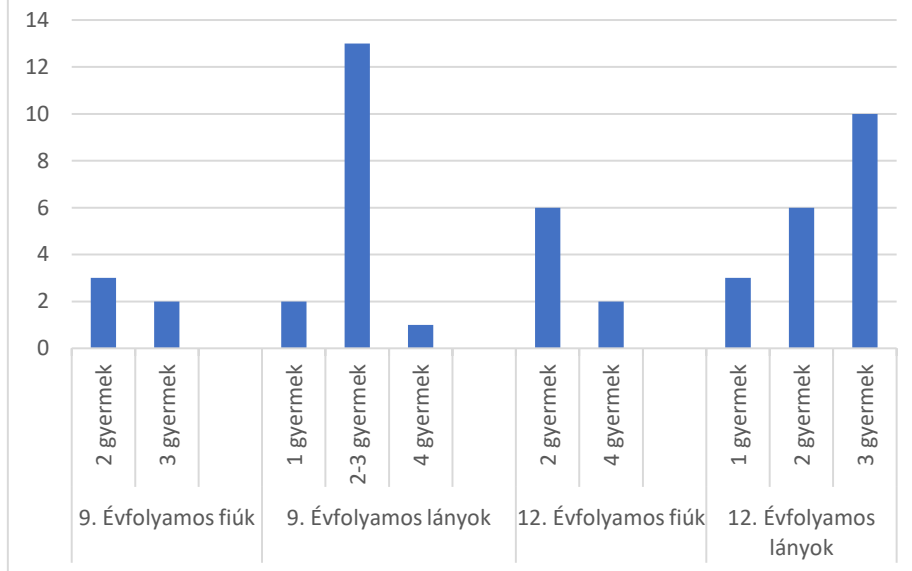
Igen Nem

A KITÖLTŐK GYERMEKVÁLLALÁSI KORÁNAK ELOSZLÁSA

TERVEZETT GYERMEKSZÁM ALAKULÁSA

6. melléklet: Munkanapló

időpont	végzett tevékenység	megjegyzés	tanár aláírása
2023.12.11.	Közösen megbeszéltük szaktanárommal, hogy épül fel a projektmunka, valamint a téma lehetőségeket	Hatalmas segítséget nyújtott számomra, hogy át tudtuk beszélni, hogy hogyan kell megírni egy ilyen dolgozatot, mennyi munkával és kutatással jár valójában.	
2023.12.18.	Projektmunka témájának kiválasztása	Projekt témámnak a „Családtervezés, gyermekvállalás” választottam. Kíváncsi voltam milyen más oldalát ismerhetem meg a témának, nem csak érzelmi oldalát, hanem a társadalmi oldalát is.	
2024.01.05.	Bevezető és hipotézisek megírása	Megfogalmaztam a dolgozatom bevezetését, valamint a hipotéziseimet a témával kapcsolatban.	
2024. 01. 20	Tájékoztató, adatgyűjtés a témával kapcsolatban	Úgy gondoltam, először tájékozódni szeretnék, információkat gyűjteni a témámmal kapcsolatban.	
2024.01.30.	Interjú elkészítése	Az interjúkérdések megfogalmazása után, elkészítettem az interjút Hódsági Júlia pár- és családterapeutával. Az interjú nagyon jó hangulatban telt, segítőkész volt és általa	

		közelebbnek éreztem magam a témához.	
2024.02.05.	Kérdőív összeállítása	Összeállítottam a kérdőívemet annak céljából, hogy a hipotéziseimre valamiféle választ kaphassak és hogy felmérjem, hogyan vélekednek a családalapításról a 9- és a 12. évfolyamosok.	
2024. 02.15.	Kérdőív megosztása	Kérdőívemet kifejezetten a 9. és 12. évfolyamosokkal osztottam meg facebook segítségével, akik segítőkészen és szívesen töltötték ki a kérdőívemet.	
2024. 02. 20.	Konzultáció a szaktanárral	Szaktanárral átbeszéltük a dolgozatom eddig megírt vázlatát. Számos észrevételt fogalmazott meg felém, hogy a dolgozatom jobb lehessen.	
2024. 02. 28.	Szakirodalom gyűjtése	Az internet segítségével kerestem a témának megfelelő szakirodalmakat, melyek felettébb hasznosnak bizonyultak a számomra.	
2024. 03. 15.	A dolgozat tartalmi részének megírása	A legtöbb időt a dolgozatom tartalmi részének megírásával töltöttem. A szakirodalmak és tájékozódásom során összegyűjtött információk alapján megírtam a dolgozatom tartalmi részét.	
2024. 03. 20.	A kérdőív kiértékelése, diagrammok készítése	Számomra nehéznek bizonyult a kérdőívek kiértékelése, de	

		mikor láttam az eredményeket, egyre izgalmasabbnak találtam. Ahhoz, hogy jobban szemléltessem a válaszok arányát, diagrammokat készítettem.	
2024.03. 21.	Képek gyűjtése a mellékletekhez	Az internetről képeket gyűjtöttem, hogy szemléltethetőbbé váljon a dolgozatom.	
2024. 03. 25.	Irodalomjegyzék összeállítása	Egy dokumentumba összegyűjtöttem a szakirodalmakat, és beépítettem a dolgozatomba.	
2024. 04. 17.	A dolgozatom nyers vázlatának beadása	A dolgozatom nyers vázlatát kinyomtatott formában adtam át szaktanáromnak, hogy a következő alkalommal átbeszélhessük az esetleges hibákat a dolgozatomban.	
2024. 04. 19.	A dolgozatom borítójának elkészítése	Sok keresgélés után megtaláltam a számomra megfelelő képet és idézetet a dolgozatomnak.	